

Dr. Fr. Ramovš: *Slovensische Studien*. Beiträge zur Geschichte der slovenischen Sprache. Heft I. Die moderne Vokalreduktion. Pos. odtis iz Archiva für slav. Philologie. XXXVII., str. 123—215.

Že dolgo ni izšla jezikoslovna razprava, ki bi jo bili sprejeli s tolikimi nadami, kakor smo to. Pisatelj pravi namreč v uvodu, da naj smatramo to razpravo in druge, ki ji bodo sledile, kot pripravo za bodočo zgodovinsko slovnico slov. jezika, ki jo namerava spisati. Potrebo takega dela že dolgo čutimo in to tem bolj, ker nas že drugi slovanski jezikoslovci priganjajo (n. pr. Vondrák), naj jo sestavimo. Da je še zdaj nimamo, je kriva pač tudi usoda, ki nam je ugrabila že dva učenjaka, ki sta resno mislila nanjo — Oblaka in Štreklja. Doslej nam jo nadomešča slavno Škrabčevo »Cvetje«, o katerem dr. Ramovš po pravici pravi, da »se nahaja v njem blizu vse, kar vemo doslej o zgodovini slovenskega jezika« (str. 124). Vendar pa bo treba še mnogo dela, preden bo mogoča taka slovnica, ki bo pojasnjevala ves slovstveni jezik od prvih početkov in vsa naša narečja. Teža težkega dela se je sistematično lotil mladi dr. Ramovš in že prva razprava nam kaže, da bo kos tej veliki nalogi. Dr. Ramovš je velikopotezen sintetik kakor Oblak in temeljit v podrobnostih kakor Škrabec in Štreklj. Kar ga posebno odlikuje, je to, da je zbral toliko znanstvenega gradiva, kakor doslej še nihče ne. On je prvi, ki je preiskal in proučil vse knjige XVI. veka. Koliko žrtev ga je to stalo, si moremo nekoliko predstavljati, če pomislimo, da se nahajajo nekateri unikatni XVI. veka le v Kodanju, Tubingah, Göttingenu, Draždanih itd.

V prvem zvezku obravnava novejšo samoglasniško redukcijo, ki je prevzela večino samoglasnikov in se je razširila skoro po vseh narečjih. O tem mogočnem pojavu je premišljalo že več jezikoslovcev (Miklošič, Škrabec, Oblak, Baudouin, Bogorodickij, Broch, Šahmatov), vendar ga ni še nihče tako na globoko in široko preiskoval. Njegovi nazori so povsem novi in časih na prvi pogled drzni, vendar pa po večini neoporečni. Mnogim pojavom, ki so se zdeli med seboj ločeni, je našel skupen vzrok: oslabele izreke, ki se je polastila velike večine narečij. Z njo je razložil mnogo predliterarnih jezičnih prikazni (str. 201—203), mnogo literarnih oblik XVI. veka in nebroj pojavov v sedanjih narečjih. Poleg tega je rešil ali pa vsaj poglobil več drugih vprašanj, ki so jezikoslovce že dolgo zanimala.

Ni tu prilika, da bi obširneje govorili o učeni razpravi, hoteli smo samo opozoriti širšo javnost na novo mlado moč, od katere smemo veliko pričakovati.

Dr. A. Breznik.

Glasba.

Dva koncerta Glasbene Matice.

Drugi koncert v letošnji sezoni je Glasbena Matica priredila 9. marca in ga ponovila 10. marca. Spored je bil prikrojen sedanjim vojnim razmeram: samospevi, klavirske in zborove točke.

Kot pevka-solistka je nastopila gospa Pipa Arko-Tavčarjeva iz Zagreba, ki se je že prej, ko je bivala še v Ljubljani, izkazala nekaj kratov pri

produkcijah Glasbene Matice kot nadarjeno, muzikalno čutečo in dobro šolano pevko. Petje sicer ni njen poklic; a je zato od nje tem lepše in hvalevrednejše, če to, kar more in zna, rada dá in nudi, ko je treba. Njen sopran je simpatičen, prožen, srednje izdaten. Zapela je par slovenskih samospevov (Dev), tri hrvaške (Hatze, Konjović, Ružić-Rosenberg) in dve ariji: arijo Rusalke iz Dvořakove opere »Rusalka« in arijo Mařenke iz Smetanove opere »Prodana nevesta«. Občinstvo je pevko rado poslušalo. Muzikalčno in umetniško najbolje je podala Dvořakovo Rusalko. Namečki pa, ki jih je dodala izven sporeda, in tudi način, kako jih je podala, za resnobni koncert niso povsem primerni.

Klavirske točke: Novakov »Amoroso«, Smetanov »Obkročák«, Chopinova »Berseuse« (Uspavanka) in Balada v G-molu, izvajane od gdč. Dane Kobler, klavirske virtuozi in učiteljice Glasbene Matice v Ljubljani, so prišle topot do največje veljave. Gdč. Koblerjevo smo kot izvrstno pianistino že do sedaj visoko cenili, — zlasti kot neumorna spremljevalka na klavirju pri mnogih koncertih Glasbene Matice si je tekom zadnjih let stekla lepih zaslug. Njeni vzorni nastopi pri zadnjih dveh koncertih, njena ne le tehnično neoporečna, ampak — kar je še več vredno — tudi s tako finim, tako globokim glasbenim umevanjem in čutenjem prepojena igra pa nam je pokazala njeno umetniško moč še v veliko lepši, svetlejši luči. Škoda le, da Glasbena Matica ne razpolaga z boljšim klavirjem, pri čemer bi bil užitek, poslušati gdč. Koblerjevo, še večji in čistejši.

Matični moški zbor — kljub težkim časom še vedno dokaj številen — je zapel šest novejših skladb iz »Novih Akordov«: Mirkovo »Na trgu«, Adamičeva »Kmečko pesem«, dr. Schwabovo »Slanico«, dr. Kimovčevo »Oblaček«, Devovo »Kvišku plava hrepenenje« in Adamičeva »Pesem o beli hišici«. Zbori so bili kot vselej kar najtočneje naštudirani. Posebno je učinkovala Adamičeva »Kmečka pesem« s prijaznim baritonskim uvodom — pel g. Završan — in lepo epizodo o sv. Izidoru, ki preide potem v silno živahen in vesel stavek. Mesto, ki govori o preštevanju dote skozi »tri dni in tri noči« in še čez, se zdi od skladatelja nekoliko preveč podčrtano. Precejšen vtis je napravila tudi dr. Schwabova »Slanica« vsled svoje miline in pristno narodnega značaja, Devova »Kvišku plava hrepenenje« pa po značilnih, ostro si kontrastujočih temah. Manjši, dasi nikakor neugoden vtis so napravile ostale tri tudi povsem dobre in v marsičem zanimive skladbe.

Koncert so obakrat zaključile Pavčičeve »Žabe« (iz O. Župančičevega »Cicibana«) za triglasni ženski zbor in kontraaltovski solo s spremljevanjem klavirja in harmonija. Pavčič ni ravno eden posebno plodovitih skladateljev, a kar zloži, je solidno, lepo. Njegova najnovejša večja skladba »Žabe« nam kaj verno slika stisko v žabji občini vsled dolge suše in nastop izkušenega velikega žabarja, ki vzpodbuja žabjo družino k pogumu: »Slišal sem od juga šum«. Cel milje je izborna narisan, skladba tudi v tehničnoformalnem oziru zelo uspela. Zbor ima prav živahno, semtertje kajpada smešno partijo in se iz preprostega, natura-

lističnega »reganja« in »kvakanja« povspne do krepkih, mogočnih viškov. Kontraalt je v skladbi zelo umesten, le žal, da gdč. Maličeva, ki ga je pela, ni tudi v višini obdržala malo več tistega kontraaltovskega timbra, ki ga je tako dobro pogodila v nižini. Klavirsko spremljanje je samostojno, teče gladko in pozivi ter povzdigne celo skladbo.

Končno še omenjam, da je moški in ženski zbor vodil z znano spretnostjo koncertni vodja g. Matej Hubad.

Stanko Premrl.

Slavnostna akademija »Glasbene Matice«.

Z veliko napetostjo smo pričakovali slavnostno akademijo v počastitev spomina dr. Janeza Evangelista Kreka na korist njegovemu spomeniku v Ljubljani. To pa zato, ker se nam je že močno zahotelo poslušati in uživati zopet enkrat celotni matični pevski zbor, se naslanjati na krasnih slovanskih narodnih pesmih in se navduševati za ideale našega pokojnega dr. Kreka, za ideale in stremjenja, ki so se ob njegovi žal tako rani smrti s potencirano silo polastila src vseh pristnih Jugoslovánov.

Začetkom sta se nameravali prirediti dve slavnostni akademiji: 18. in 21. aprila. Ker pa je bil obisk pri obeh tako izredno velik, — pravcat naval, se je priredila še tretja — brez govora — 23. aprila.

Vse tri akademije so sijajno uspele.

Uvedel jih je vsakikrat žalobno svečani Gallusov »Ecce, quomodo moritur justus«, ki ga je dostojanstveno pel moški zbor. Skladba, od pevodja ravnatelja Hubada kar najbolje interpretirana, je napravila jako velik vtis, zlasti je po začetnem mirnem predavanju prijetno dirnil živahnomarkantni vstop »In pace factus est locus ejus«.

Slavnostni govor je pri prvi prireditvi imel stolni vikar g. Fran Smodej iz Celovca. Z jasno in navdušeno besedo je proslavljal dr. Kreka kot značajnega in nesebičnega moža. Pri drugi prireditvi je govoril mestni župnik pisatelj g. Fran S. Finžgar iz Ljubljane. Finžgar je v svojem prekrasnem, nepozabnem govoru očrtal zlasti tri važne etape Krekovega življenja: 1. njegovo pripravljanje na Dunaju za poznejše socialno delo v domovini, 2. njegovo dolgoletno vsestransko delovanje med jugoslovanskim narodom in 3. njegov epohalni nastop za časa svetovne vojske. Finžgarja, ki je govoril v izbranem, njemu lastnem, umetniško izklesanem slogu, smo poslušali kot evangelista. In zgodba o našem edinem Evangelistu je s čudovito, nedopovedljivo silo prešinjala naša drhteča, pravice in svobode žejna srca.

Dvořakov »Slavnostni spev«, ki je sledil govoru, je zazvenel kot radosten, prisrčen in zares prazničen pozdrav našemu slavljencu. Bili so to uprav nebeški zvoki, nadzemske harmonije. Preprost, pa hkrati svež in prikopen ter od mojstra Dvořaka ženialno izrabljen tema, logično se razvijajoč od krasne predigre do sklepne orjaške moči in višine.

Nato je prof. g. Dornik lepo, dasi malo nizko deklamiral Gregorčičevo pesem »V pepelnih noči«.

Koncert zase v akademiji so tvorile narodne pesmi. Prav umestno je bilo, da so se ravno narodne pesmi kot glavne postavile na spored. Saj so ravno

narodne pesmi bile posebne ljubljenske dr. Krekove. Izvajale so se srbske, od Mokranjca harmonizirani »Osmi šopek«: a) Džanum, na sred selo, b) Što Morava mutno teče, c) Razgrana se grana jorgovana, č) Skoč kolo, da skočimo! Kot druge hrvaške, harmonizirane od Anđela: a) O, jesenske duge noči, b) Igra »Kolo«, c) Dragi je daleko. Končno slovenske: a) Miška, b) Škrjanček, c) Gor' čez izaro (koroška narodna), harmonizirane od Hubada, in č) Na Gorenjskem je fletno, prirejena od Pirnata.

Omenjene narodne pesmi smo izvečine že slišali v prejšnjih koncertih »Glasbene Matice«, nekatere celo večkrat. A kljub temu nas niso nič manj zanimale. Nasprotno. Čim pogostneje jih slišimo, tem lepše se nam zde, tem ljubše so nam. Dozorelo pa je ravno pri teh akademijah v nas prepričanje, da so srbske najlepše, najbolj samorasle, da med jugoslovanskimi prvačijo. In to predvsem po svoji melodiki, ki temelji na posebni, bodisi od hrvaških, bodisi od slovenskih narodnih pesmi se razlikujoči tonaliteti. Tudi ves njih drugačen ustroj, ki se javlja v harmonizacijah, prepleteni s spretno kontrapunktiko, je izredno zanimiv. Radovali smo se pa seveda v enaki meri tudi hrvaških — izvajane tri so pravi biseri —, tudi silno lepo prirejenih, in končno naših domačih slovenskih.

Mešani zbor »Glasbene Matice« je pel topot nedosežno lepo in ubrano. Pel ni le točno kot ura, ampak hkrati tako, da smo se po eni strani divili visoki pevski umetnosti, po drugi plati pa pesmi z največjim zadovoljstvom uživali in se ob njih ožreli.

Mojo »Zdravico« so pritisnili slavnosti kot nekak oficialen amen in se je razpoloženju prav dobro prilagela. Dodali so pa vsakikrat še »Lepo našo domovino«, ki jo je občinstvo stoje poslušalo. Ta in oni jo je tudi pel. Toda vsi navzoči naj bi jo bili peli! To bi bilo prav.

Pri tretji prireditvi slavnostne akademije je Gregorčičevo pesem mesto g. prof. Dornika s povzdignjenim glasom in čuvstvom deklamiral g. mestni učitelj Rapè.

Prirediteljem in izvajateljem slavnostnih akademij ostane slovenski narod hvaležen.

Stanko Premrl.

To in ono.

Razni popravki.

1. **Brizinski spomeniki.** Dr. Glonar piše v svoji kritiki moje »Kratke zgodovine slovenskega slovstva, I.«: »...ni prav nobenega dvoma, da moramo iskati predloge za brizinske formule v oglejskem ozemlju, v latinskem ali nemškem jeziku. Tak slučaj imamo n. pr. v spovedni molitvi (staroslovanski!) sinajskega molitvenika (pravilno »obrednika« = »trebnika«!), ki je prevedena iz starovisokonemške svetoemeranske molitve, na kar opozarja Vondrák sam. Vkljub temu opozarja (Vondrák) na sorodnost tretje brizinske formule z molitvijo sinajskega molitvenika (prav. obrednika), ne pa z emeransko formulo, kar bi bilo naravnješe, ker bi sicer ne bilo v prilogi stari slovenščini, pač pa v skladu z zgodovino« (Slovan, 1917, str. 319—320).